

УДК 902:069.02:378.4 (477.83-25) (092)

ПЕТРО ДОВГАНЬ

ПАМ'ЯТІ РОМАНА МИХАЙЛОВИЧА ЧАЙКИ

27 квітня 2005 р. після тривалої хвороби у розквіті творчого злету та наукових пошуків передчасно пішов із життя відомий український археолог, невтомний дослідник та популяризатор нашої далекої минувшини, довголітній завідувач Археологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка – Роман Чайка.

Народився 11 серпня 1943 р. в селянській родині в селі Підгірці Бродівського району на Львівщині. Це мальовниче село на схилах Вороняків відоме своїми архітектурними та археологічними пам'ятками. Тут знаходиться замок XVII ст. із заїжджим двором, дерев'яна церква XVIII ст. В околицях села розташоване одне з найбільших городищ давньоукраїнського часу, яке двічі згадується в літописах за 1188 і 1233 рр. та в “Слові о полку Ігоревім”. На території села міститься низка пам'яток доби бронзи та ранньозалізного часу.

Особливо запам'ятались майбутньому досліднику археологічні розкопки курганного могильника в 1949 р., де в похованнях поруч з кістяками знаходилися горщики та інші супроводжуючі речі. Саме ці свідки нашої славної минувшини зацікавили малого Романа і зародили палке бажання до вивчення стародавньої історії України.

Коли Романові було чотири роки, від більшовицьких рук загинув його батько Михайло Онуфрійович. Мати Стефанія Василівна з малими синами Євгеном та Романом у 1949 р. переїхала до Львова.

Він навчався у Львівській середній школі № 11, яку закінчив у 1961 р., після чого був призваний на військову службу. У 1966 р. вступив на історичний факультет Львівського університету. З 1967 р. працював лаборантом, а з 1972 р., після завершення навчання, стає завідувачем Музею археології історичного факультету.

Перші свої кроки в археології, ще як студент-практикант, він здійснив у с. Зелений Гай на Тернопільщині під керівництвом тоді доцента, а тепер члена-кореспондента НАН України Володимира Даниловича Барана. Власне останній прищепив і розвинув у молодому дослідникові зацікавлення слов'янською археологією. У складі експедицій цього відомого вченого Роман Михайлович проводив розкопки пам'яток на Івано-Франківщині та Буковині, де і отримав перші професійні археологічні навички. Вони в майбутньому стали доброю школою для самостійних досліджень.

У 1971 р. почалася співпраця Романа Чайки з доцентом, а згодом професором, доктором історичних наук Миколою Андрійовичем Пелешиним. Проведені з ним впродовж багатьох років дослідження пам'яток археології первісної епохи в західних областях України зміцнили та розвинули його польовий досвід.

У 1972 р. Р. Чайка отримує свій перший “Відкритий лист” на право проведення самостійних археологічних розкопок. З цього часу головну увагу він зосередив на дослідженнях давньоукраїнського городища в с. Листвин на Рівненщині. Тут упродовж 1972-1997 рр. на площі близько 12 га віднайдено житлові та господарські споруди, вивчено оборонну систему, досліджено могильник, віднайдено більше тисячі знахідок. Отримані матеріали дали змогу майже повністю відтворити господарську діяльність та духовний світ мешканців городища в XI-XII ст.

Поряд з розкопками в Листвині проводились активні розвідувальні роботи в його околицях. Описано і частково досліджено городища в Жорнові, Варковичах, Острові, Малій Мощаниці, Мирогощі. Нагромаджені за цей період наукові матеріали знайшли своє відображення у монографії “Листвин та його округа в X-XI ст.”, рукопис якої знаходиться у друці.

З 1998 р. Р. Чайка досліджує літописне городище Щекотин біля с. Глинське на Розточчі, а також проводить археологічні роботи на території історико-архітектурного заповідника у м. Жовкві. З 1993 р. Роман Михайлович бере активну участь у проведенні етнографічної практики студентів історичних факультетів ЛНУ та університету у м. Жешуві (Польща). Внаслідок багаторічних пошукувань на суміжних територіях України та Польщі вдалось зафіксувати та описати близько 4 тис. надмогильних написів (інскрипцій), які покладені в основу першого двомовного тому “Надмогильні пам'ятники польсько-українського пограниччя” (Жешув, 1999).

Роман Чайка був учасником багатьох міжнародних та регіональних наукових конференцій в Україні, Росії та Польщі, зокрема, у Києві, Львові, Галичі, Луцьку, Тернополі, Рівному, Дніпропетровську, Одесі, Тербовлі, Всеволожі, Рогатині, Москві, Суздалі, Жешуві, Холмі, Кросно.

Усе своє свідоме життя Роман Михайлович Чайка віддав археології. Його любили і поважали – друзі, знайомі, викладачі, студенти, бо він був надзвичайно доброю, чуйною, товариською та розважливою людиною. Таким Роман Михайлович залишиться назавжди і в наших серцях.

Стаття надійшла до редколегії 5.10.2005

Прийнята до друку 13.10.2005